

урядової програми, і якщо жодна інша коаліція парламентських партій її не може його замінити. Мотивація виконання програми (ідеологічний фактор) розділяє опозицію і тому вона не здатна об'єднатися заради формування власного коаліційного уряду. Проаналізовано коаліційні уряди меншості, як результат політичних переговорів, які формуються у форматі двох партійних конструкцій – у конструкції з домінантною партією та у рівноважній конструкції. Домінантна партія не тільки є найбільшою партією, а й «отримує» значно більше міністерств, порівняно з рештою союзників по коаліції.

Найбільше коаліційних урядів меншості і з домінантною партією, і рівноважною конструкцією існувало в Польщі (чотири кабінети), Словаччині (усі чотири кабінети сформовані на основі рівноважної конструкції), трохи менше – у Чехії (три кабінети), де всі коаліції меншості існували у форматі коаліцій з домінантною партією. У Польщі коаліції меншості частіше формувалися до вступу в ЄС. Тільки у Словаччині і Чехії їх кількість збільшилася після входження до ЄС. В Угорщині коаліції меншості були відсутні.

Ключові слова: Коаліційний уряд, коаліція меншості, домінуюча партія, рівноважна конструкція.

УДК 323.21

Е.В. Мамонтова

СУСПІЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПУБЛІЧНОЇ ПОЛІТИКИ: ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

В статті робиться спроба визначення сутнісних характеристик суспільного діалогу у контексті сучасного соціально-гуманітарного знання та узагальнення теоретичних підходів щодо визначення концепту «суспільний діалог», «діалог між владою та суспільством», «діалогова взаємодія» у категоріях політичної науки. Показано, що необхідними умовами діалогу в політиці є наявність політичного плюралізму, володіння суб'єктами діалогу політичною толерантністю та їх комунікативна компетенція, вміння слухати, розуміти і йти на зустріч один одному заради збереження миру, стабільності і подолання розбіжностей. На основі аналізу теоретико-методологічних здобутків з даної проблематики визначено, що діалогова взаємодія є різновидом соціальної взаємодії і є формою суспільного діалогу, де суспільний діалог є найважливішою функціональною характеристикою сучасного суспільства і реалізується у всіх формах міжсуб'єктних взаємин і взаємодій, як у явній, так і в неявній формі.

Ключові слова: суспільний діалог, діалогова взаємодія, публічна політика.

Актуальність необхідності здійснення політико-управлінських заходів по стимулюванню активної участі громадян у формуванні та розвитку суспільства і держави в Україні не викликає сумніву. Адже тільки за умов сприяння зародженню різноманітних громадських ініціатив і робіт по налагодженню механізмів їх реалізації через рішення органів публічної влади можна говорити про незворотність становлення в Україні правової держави та громадянського суспільства.

Поняття громадянського суспільства має чимало визначень, кожне з яких розкриває певні (філософські, соціологічні, політико-правові, економічні, етичні та ін.) аспекти цього багатогранного феномену. Втім, незаперечним є те, що з одного боку

громадянське суспільство - це ідеал, який потребує певних умов для свого втілення, й, водночас, умова існування та розвитку демократії. Традиційно інститутами громадянського суспільства виступають політичні партії, профспілки, релігійні і культурні організації, неприбуткові організації, що надають послуги, благодійні організації, фонди і асоціації, непрофесійні спортивні асоціації, групи взаємодопомоги, тимчасові групи за інтересами тощо. Не менш різноманітними є й види громадської діяльності, у тому числі через спільні дії щодо вирішення наявних проблем, відстоювання і лобювання прав, участь в обговоренні проектів рішень влади, акцій громадянської непокори, виборчих процесах тощо. Все це є різновидом політичної участі.

Враховуючи те, що діяльність різноманітних інституцій громадянського суспільства спричиняє у державі багато змін, між державою та суспільством виникають численні стосунки та зв'язки, які динамічно змінюються. У цьому зв'язку зростає необхідність взаємодії громадян і органів публічної влади у вільному та багатоканальному форматі, який передбачає відмову від традиційної ієрархічної побудови інформаційної та комунікативної систем. Адже сучасну демократію, на протигагу формальному закріпленню обов'язковості процедур інформаційного обміну, специфічному для адміністративно-командного стилю управління, характеризують такі ознаки суспільно-владної комунікації, як широке та відкрите обговорення суспільних процесів та цінностей, відкрита постановка питання та обмін об'єктивною інформацією, спільний розгляд альтернативних рішень тощо. Все це вводить питання вдосконалення діалогової взаємодії органів публічної влади з громадськістю у коло актуальних проблем вітчизняної політичної науки.

На сьогодні основою для розроблення механізмів діалогової взаємодії органів влади та громадськості містять напрацювання, викладені в роботах таких вітчизняних науковців, як В. Авер'янов, Г. Атаманчук, В. Бакуменко, М. Головатий, В. Горбатенко, А. Дегтяр, В. Дзюндзюк, Н. Драгомирецька, В. Князев, В. Корженко, О. Коротич, О. Крюков, О. Крутий, Ю. Куц, В. Малиновський, В. Мамонова, Е. Мамонтова, Г. Одінцова, В. Олуйко, О. Поважний, О. Радченко, С. Серьогін, В. Токовенко, В. Цветков та ін.

Аналіз широкого загалу публікацій з даної проблематики дозволяє стверджувати, що на науково-методичному рівні існує низка конструктивних розробок взаємодії суб'єктів політико-адміністративної діяльності у вирішенні певних прикладних проблем у публічній політиці. Очевидно, що перехід у взаєминах влади та громадськості від традиційного «вертикального» впливу до взаємодії-діалогу є умовою якісної зміни публічного управління та адміністрування, що передбачає об'єднання творчих зусиль представників влади та громадянського суспільства як безпосередніх суб'єктів управління. Однак у наукових розробках в основному розглядаються лише окремі аспекти цієї взаємодії.

Так, у працях Н. Нижник і В. Токовенко йдеться про специфіку взаємодії гілок влади [1; 2]. У роботах І. Ібрагімової, Н. Піроженко, А. Міхненка, А. Стойки О. Тинкован, А. Ткачука, Л. Усаченко, О. Хуснутдінова та С. Хаджирадевої [3-5] аналізується взаємодія державних органів та інститутів громадянського суспільства у вирішенні окремих соціальних проблем. Проте комплексний аналіз взаємодії учасників суспільного діалогу як рівноправних й автономних суб'єктів публічної політики ще залишається поза увагою вітчизняних фахівців. Все це актуалізує дослідження діалогу між владою та суспільством як феномену соціального буття в цілому та предмету теоретичної рефлексії зокрема.

Метою даної статті є окреслення сутнісних характеристик суспільного діалогу у контексті сучасного соціально-гуманітарного знання та узагальнення теоретичних

підходів щодо визначення концепту «суспільний діалог», «діалог між владою та суспільством», «діалогова взаємодія» у категоріях політичної науки.

В сьогоденному світі, де знімається багато колишніх обмежень і розширюється поле соціальної взаємодії, діалог (віл грец. – dialogos – бесіда, розмова, або обмін думками, переговори, порозуміння) стає усе більш затребуваною формою відносин. Демократизація відносин держави та суспільства передбачає створення атмосфери довіри і злагоди, у тому числі й на основі суспільного діалогу між структурами публічної влади, громадянами та громадськими інститутами, що представляють їх інтереси. Діалог – це не просто розмова, але певний тип суспільних відносин. У процесі діалогу учасники спілкування повинні не тільки слухати й чути один одного, алей додержуватися узгоджених правил комунікації. У цьому зв'язку слід відзначити, що в нашій країні культура суспільного діалогу, дискусій, дебатів, полеміки все ще не отримала ані відповідного теоретичного освідомлення, ані втілення у соціальну та політико-управлінську практику.

У сучасному розумінні діалог є певним аналогом суспільної дипломатії як процедури з переговорів з підсумковою домовленістю. Суспільний діалог – це шлях, що веде від суперечок, розбіжностей та конфліктів через етапи спільного обговорення проблем, зближення позицій й далі – до порозуміння й співпраці учасників комунікації. Не випадково, у політиці діалог перетворюється на норму цивілізованої співпраці та демократичної взаємодії сторін, які можуть бути різними за поглядами та функціонально-структурними характеристиками, але визнають право на існування інших, альтернативних поглядів, думок, переконань, цінностей.

Діалог у сфері політичних відносин завжди займав і продовжує займати особливе місце в політичному житті світової спільноти, будучи розумною альтернативою насильству, війні, тероризму, революціям, повстанням, бунтів і іншим проявам політичного екстремізму, радикалізму, нонтолерантності і нетерпимості. При цьому під діалогом в політиці розуміється не розмова двох і більше осіб за тематикою політичного життя, а певна конфігурація взаємодії, переговорний процес і партнерство, що будуються на принципах дискурсивного рівноправ'я між суб'єктами політичної комунікації, що прагнуть до взаєморозуміння і досягнення взаємовигідного результату.

Аксіологічний статус діалогу є настільки високим, що він по праву знаходиться у одному ряду з такими фундаментальними політичними цінностями, як демократія, свобода, рівність та рівноправ'я. З точки зору сучасних дослідників політичного дискурсу, демократія – це не стільки сукупність процедур та їх застосування, скільки діалогічна взаємодія між різними суб'єктами політики – державою, партіями, громадськими організаціями та окремими громадянами включно. А дехто з них йде далі та пропонує відмовитись від невизначеного та «беззмістовного» поняття «постмодернізм» на користь характеристики сучасного часу як «епохи багатомірного діалогу», діалогу всеохоплюючого та універсального [6, с. 402-404]. В зв'язку з цим виникає необхідність оптимального розкриття й розуміння можливостей суспільного діалогу, як особливої форми діалогу, як відносин між двома або кількома суб'єктами, обмін думками, насамперед, на громадсько-політичні та соціально-економічні теми, пошук ефективних способів його використання [7, с. 182].

Задля здійснення цієї мети варто звернутися до арсеналу різноманітних галузей соціо-гуманітарного знання, кожна з яких фокусує увагу на окремих аспектах діалогу і як феномену соціального буття, і як науковій категорії.

Так, в соціально-філософському ключі аналізом суспільного діалогу займалися такі відомі інтелектуали, як М. Бахтін, М. Бубер, Б. Вальдельфельс, Ф. Ебнер, Е. Левінас, Г. Марсель, О. Розеншток-Хюссі, Ф. Розенцвейг та ін.

Філософія діалогу ще на початку минулого століття запропонувала свій спосіб набуття людиною її ідентичності, що була втрачена внаслідок становлення індустріального суспільства. Таким способом і стає, власне, діалог як шлях відродження духовних цінностей, шлях повернення до вічного Ти – Богу (М. Бубер, Б. Вальдфельс, Г. Марсель). Відомі праці М. Бубера «Я і Ти» і «Проблема людини» стали першими, в яких пролунала ідея діалогу як інструменту подолання духовної кризи європейської цивілізації [8]. У роботі «Проблема людини» [9] М. Бубер виокремлює два головних фактори, що поглибили антропологічну кризу ХХ ст. – це руйнування соціальних зв'язків та втрата духовності. Результатом їх актуалізації стало відчуження людини як від самої себе, так і від світу, який вона створила. Задля вирішення цього протиріччя філософ відмовляється від традиційних індивідуалістських та колективістських підходів та пропонує звернутися до діалогової моделі «людина з людиною». При цьому, сутність буберівського діалогу реалізується не в суб'єктах (учасниках) діалогу, і не у світі, де вони перебувають поряд із речами – об'єктами, а лише у тому вимірі, який є доступним тільки їм і існує між (deswischen) ними.

Інші представники філософії діалогу надають вирішальне значення не діалоговим відносинам як таким, а їх індивідуальному приломленню. Так, у концепції діалогу М. Бахтіна міститься ідея про величезну значущість «Я». Філософ ставить саме особистість у центр всесвіту, а, значить, діалог відбувається не у міжособистому просторі (deswischen за М.Бубером), а у просторі категорій «Я» і «Ти» (див.: [10]).

Творчі здобутки М. Бубера, М. Бахтіна та ін. надали поштовху для подальших розробок різноманітних концепцій діалогу та міжособистої комунікації (Ч. Аксельрод, А. Ахієзер, В. Біблер, П. Вермес, С. Гуревич, М.Л. Даймонд, М. Каган, Г. Померанц, М. Фрідман та ін.). Так, у контексті процесів архаїзації постсучасного суспільства досліджує проблему суспільного діалогу А. Ахієзер. Центральними поняттями його концепції виступають «інверсія» та «медіація» як спрямованість суспільної свідомості на минуле (застаріле, архаїчне, традиційне) та майбутнє (нове, авангардне, інноваційне) відповідно. Головним джерелом соціальної напруженості, за А. Ахієзером, є зіткнення архаїзації (антимедіації) та прогресу, яке відбувається перед усім між культурними цінностями та формами образу життя, що відрізняються орієнтацією на статику або динаміку. На думку вченого, у такому становищі єдиним кардинальним засобом подолання соціальної дезорганізації є розвиток діалогізації як системи певних відносин та (суб)культури через формування відповідних інститутів та розвиток у різноманітних різноорієнтованих соціальних групах здібностей до прийняття спільних рішень (див.: [11, с. 89 – 100]).

Проблематизація діалогових відносин «Я – Інший», здійснена у класичній феноменології, конкретизується у концепції «Чужого» Б. Вальдфельса. Він пропонує зняти традиційну дихотомію «Своє/Чуже» для утвердження нового «респонзивного» типу раціональності. Її основні концепти («чужий», «збій інтенціональності», «виклик – відповідь») розглядаються як базові характеристики сучасного дискурсу (див.: [12]).

Про діалогічну природу людської свідомості розмірковує у своїх працях, присвячених діалогу культур, В. Біблер [13].

В цілому, філософія діалогу показала важливість для існування людини діалогізованих відносин як таких.

Подальший аналіз феномену суспільного діалогу на рівні методології пізнання суспільних процесів, взаємодії й обміну інформацією та теорії поліпарадигмального розвитку науки було здійснено у фундаментальних працях таких авторів, як М. Вебер, Г.-Г. Гадамер, Г. Лассуелл, Дж. Мілль, Дж. Рітцер та ін.

Так, М. Вебер досліджує феномен суспільного діалогу як різновид соціальної дії. Остання є одним із найпростіших елементів соціальної системи, одиницею

соціологічного аналізу. Дія, за Вебером, – людська поведінка, якій суб'єкт надає певний сенс (мотивацію). Соціальною вченим назвав дію, яка за своїм сенсом, що вкладає в неї діючий індивід чи група, орієнтована на відповідну поведінку інших співучасників взаємодії, тобто на певні очікування. Отже, на думку М. Вебера, соціальна дія повинна мати принаймні дві необхідні ознаки: по-перше, суб'єктивну мотивацію індивіда чи групи, бути усвідомленою; по-друге, орієнтованою на минулу, нинішню чи очікувану в майбутньому поведінку інших людей (друзів, колег по роботі тощо) [14, с. 322 – 346]. Соціальні дії зумовлюються невдоволеністю, тобто невідповідністю між тим, чого потребує людина, й тим, що вона має. Невдоволеність виявляється в різних формах: голод, матеріальний дискомфорт, тривога, творчий неспокій. Рівень невдоволеності зміниться, якщо досягнуто мети. Мета – це очікуваний наслідок задоволення потреби. Формування особистої мети, спрямованої на задоволення власної потреби з урахуванням можливої реакції оточення, є мотивом соціальної дії.

Зазвичай цілеспрямовані дії створюють найбільше шансів для ефективного розв'язання проблем. Проте ймовірність реалізації того чи іншого типу мотивації соціальної дії залежить як від особливостей індивіда, його культури, освіти, інтелектуальних можливостей, так і від типу суспільства, соціокультурного середовища, масовості поширення певних видів мотивацій.

У кожному суспільстві домінує один із цих кількох різновидів взаємодій, він і визначає відносини панування, підпорядкування, а також характер самого суспільства. Домінування традиційних і афективних взаємодій формує традиційне суспільство, цілеспрямованих і ціннісно-раціональних – індустріальне. Для розуміння функціонування суспільства треба докладніше розглянути його взаємодію з індивідами, взаємодію самих індивідів та груп.

Зокрема, Г.-Г. Гадамер виводить проблематику суспільного діалогу у площину герменевтичного аналізу. Для нього діалог – це і спілкування (бесіда), і спосіб співвідношення тексту із особистістю, що читає цей текст. Отже, онтологічний статус діалогу переломлюється у площині мови. Звідси, метою істинного діалогу як на особистому, так і на соціальному рівнях є взаєморозуміння та досягнення злагоди. Втім, зрозуміти для Г.-Г. Гадамера – це зрозуміти перед усім саму справу, а не думки іншого стосовно цієї справи [15, с. 57]. Таким чином діалог створює спільноту, яка тісно поєднує багату кількість учасників з різноманітними, часто протилежними позиціями у єдиний комунікативний простір.

Діалогова проблематика активно вивчається у межах теорії інтегративного розуміння соціальної структури суспільства, що розглядається у працях Дж. Александера, Е. Арато, Ю. Габермаса, Е. Геллнера, Е. Гідденса, Дж. Кіна, Дж. Когена, Н. Лумана, Дж. Макліна, Т. Парсонса, Н. Смелзера, А. Тойнбі, О. Тоффлера, Т. де Шардена та ін.

Так, Н. Луман визначає владу як засіб комунікації, що «відрізняється від інших комунікативних засобів тим, що її код вимагає від партнерів, тобто від обох сторін комунікативного відношення, щоб вони редуціювали комплексність діями, а не хвилюваннями» [16, с. 34]. Регулятором такої взаємодії суб'єктів у просторі громадянського суспільства має бути діалог, що зумовлює появу загальноприйнятних норм і принципів сумісної практичної взаємодії.

Дана думка простежується і в роботах Е. Гідденса, який підкреслював, що «... у соціальних системах життєво важливо розпізнавати ступінь взаємозалежності, тому що відносини взаємозалежності завжди і всюди є також відносини влади. Влада в соціальних системах може трактуватися як така, що містить відношення автономії, що відтворюється, і залежності в соціальній взаємодії» [17, с. 122].

Видатний американський дослідник, засновник системного підходу до вивчення суспільства Т. Парсонс підкреслював важливу конструктивну роль діалогової комунікації у становленні та розвитку людської діяльності у функціонуванні соціальних систем. За його словами, «складність систем людської діяльності неможлива без відносно стабільних символічних систем, а останні створюються та функціонують тільки завдяки процесам комунікації» [18, с. 498].

У якості філософського принципу, що стверджує відкритість у відносинах на індивідуальному та соціальному рівнях і виступає діалог. Саме діалог дозволяє особистості бути «соціально-відповідальною», «здатною бачити» (П. Тейяр де Шарден [19]), «сприймати виклики» (А. Тойнбі [20]).

Згідно положень теорії комунікативної дії Ю. Габермаса [21], якщо інструментальна дія спрямована на успіх, то комунікативна дія – на взаємопорозуміння суб'єктів спілкування, їх консенсус. При чому їх згода відносно ситуації та очікуваних наслідків заснована на переконанні, а не на примушенні. Воно передбачає координацію тих зусиль суб'єктів, які спрямовані саме на порозуміння.

Аналіз соціальних та психологічних аспектів діалогової взаємодії залежно від форм політичного устрою представлено в роботах Ф. Боркенау, В. Бочелюка, Р. Даля, А. Інкелеса, Р. Левенталя, Дж. Талмона, Е. Фромма, С. Хантінгтона, Т. Хомуленко та ін.

Проте ще недостатньо опрацьовано діалогічний аспект з урахуванням відповідності демократичної моделі публічного управління та адміністрування конкретним параметрам діалогу.

Не зважаючи на досить ґрунтовні доробки у полі вивчення діалогу як форми суспільної комунікації, представлені соціально-філософським знанням, у новітніх теоріях управління (В. Айзекс, С. Діц, О. Зайцев, Л. Еллінон, Ж. Жерар, Н. Лондон, В. Лоуденс, Л. Лінн, Б. Пірсон, Дж. Сімпсон, К. Скелчер, С. Хайнріх, С. Хілл, Л. Хос, К. Худ та ін.) лише вказується на необхідність пошуку нових форм і засобів взаємодії влади з громадськістю.

Приміром, на думку американського дослідника В. Айзека метою діалогу, є не стільки вирішення проблем, скільки «їх розчинення» [22, с. 19]. Діалог визначається В. Айзексом в руслі герменевтики, як процес комунікації, цілеспрямовано звернений на пошук, вивчення і формування розуміння. Діалог створює простір і спосіб для вивчення і дослідження сутності питання на основі аналізу колективних та індивідуальних ідей, переконань і почуттів. У діалозі не йдеться про зміну переконання людей або їх поведінки, а про їх інформування та навчання. Діалог надає можливості для його учасників слухати і бути почутими; говорити і з іншими і при цьому розмовляти шанобливо; розвивати або поглиблювати взаєморозуміння; дізнаватися про інші думки, говорити про власну точку зору; будувати відносини в позитивному плані.

Для Л.К. Хос головною складовою діалогу є скорочення ступеня конфліктності, оскільки діалог - це «практика посередництва в конкуруючих і суперечливих дискурсах» [23, с. 229]. Л. Еллінон і Ж. Жерар описують діалог як основоположний процес комунікації, який сприяє створенню умов високої довіри та відкритості [24]. Процесу діалогу не перешкоджає наявність розбіжностей. Діалог, з точки зору цих авторів, використовується для розуміння характеру існуючої проблеми [24].

За С.Лондоном, мета діалогу полягає не в тому, щоб вирішити чи усунути проблему, а в тому, «щоб вивчити найбільш перспективні напрямки для дій». На його переконання, діалог акцентує увагу на загальних інтересах, а не на розбіжностях [25].

С. Діц і Дж. Сімпсон вважають, що діалог, починаючи з другої половини ХХ століття, став основною рисою суспільства і надії людства на те, що воно коли-небудь виявиться в змозі протистояти глобальним викликам сучасності. Ними на основі ідей Ю. Габермаса і Г.-Г. Гадамера розроблена «політично чуйна» комунікативна теорія

(PRCT) конструкціоністського діалогу, яка визнає особливу важливість політичної ситуативності та розуміння «іншого» [26, с. 5]. Для С. Діц і Дж. Сімпсон діалог органічно пов'язаний із спілкуванням щодо соціально значущих суспільних проблем між зацікавленими сторонами. На думку дослідників, такий діалог є синонімом суспільній дискусії.

Достатньо розвинена за кордоном, особливо в Північній Америці, діалогічна теорія зв'язків з громадськістю. Поряд з Дж. Грюнігом – вченим, з ім'ям якого пов'язують виникнення даної моделі, над цією ж проблемою працювали і продовжують працювати інші зарубіжні автори. В кінці 1990 - початку 2000 років цілий ряд вчених фіксують так званий «діалогічний поворот» у зв'язках з громадськістю (Dialogical Turn of Public Relation). Надзвичайно плідний внесок у дослідження діалогічної моделі зв'язків з громадськістю зробили К. Боцан, Р. Буркарт, Р. Ліпер, Р. Пірсон та ін.

На наше переконання, не тільки вивчення, але й впровадження даної моделі у процеси суспільно-владної комунікації є вкрай актуальними для України. Адже, соціальна практика і зростання громадянської активності населення свідчить, що традиційні соціокультурні моделі монологічної комунікації держави і громадянського суспільства вимагають модернізації, розвитку механізмів зворотного зв'язку та інституціоналізації нових механізмів комунікації влади і суспільства і технологій зв'язку з громадськістю у форматі симетричного діалогу.

Все це вводить питання вдосконалення суспільного діалогу у предметне коло актуальних проблем вітчизняної політичної науки.

Підсумовуючи усе вищезазначене, спробуємо зробити деякі узагальнення.

1. Діалог - надзвичайно складне, багатогранне і поліаспектне явище. Не випадково до діалогу прикута увага таких суміжних з політологією наук як філософія, соціологія, теорію державного управління, культурологія, психологія, філологія (лінгвістика і літературознавство), історія, логіка, антропологія, а також ряду інших дисциплін: комунікативістика, менеджмент, ПР (зв'язки з громадськістю), медіавістика, риторика, релігієзнавство, журналістика та інші. Філософи розглядають діалог з точки зору його гносеологічних, онтологічних, евристичних, когнітивних і загальнометодологічних аспектів. Соціологів діалогічний дискурс цікавить у зв'язку з проблемами розуміння, інтерпретації та соціального конструювання реальності. Діалог з точки зору соціології є соціокультурною основою суспільства і найважливішим засобом спілкування і вирішення соціальних конфліктів у суспільстві. Для культурологів діалог особливу цінність представляє як спосіб толерантного співіснування і мирної взаємодії різних культур («діалог культур»), а також як форма творчості і самовираження у сфері мистецтва. Психологи намагаються проникнути в психологію міжособистісної діалогічної інтеракції. Педагоги бачать в діалозі гуманістичну модель і метод виховання і навчання. Фахівці з PR та реклами розглядають діалог як найбільш продуктивний спосіб налагодження взаємовигідної комунікації з суспільством. Для теорії державного управління діалог - це канал встановлення зв'язку громадських організацій, інститутів громадянського суспільства та бізнесу з державними структурами і владою.

2. З позицій політичної теорії аксіологічний статус діалогу є настільки високим, що він по праву знаходиться у одному ряду з такими фундаментальними політичними цінностями, як демократія, свобода, рівність та рівноправ'я. Необхідними умовами діалогу в політиці є наявність політичного плюралізму, володіння суб'єктами діалогу політичною толерантністю та їх комунікативна компетенція, вміння слухати, розуміти і йти на зустріч один одному заради збереження миру, стабільності і подолання розбіжностей.

3. Діалогова взаємодія є різновидом соціальної взаємодії і є формою суспільного діалогу, де суспільний діалог є найважливішою функціональною характеристикою

сучасного суспільства і реалізується у всіх формах міжсуб'єктних взаємин і взаємодій, як у явній, так і в неявній формі. Але, насамперед, це діалог громадянського суспільства і держави, в результаті якого відбувається передавання громадянським суспільством частки своїх владних повноважень державі та контроль за їх реалізацією. Міра цивілізованості суспільства багато в чому визначається тим, наскільки діалог між громадянським суспільством і державою є відкритим і рівноправним.

4. Основними принципами суспільного діалогу як різновиду соціальної взаємодії є наступні: взаємодопомога при повній самостійності суб'єктів; ефективність у співвідношенні із відповідальністю; прозорість і відкритість під час обміну інформацією та планування дій. Суспільний діалог базується на діалоговій, паритетній і договірній основі, на загальних демократичних принципах, використання яких відбиває загальний рівень розвиненості держави і громадянського суспільства. Основною метою суспільного діалогу у такому разі є залучення суспільства до процесу регулювання соціально-економічного та соціально-політичного розвитку.

5. В Україні особливого значення дослідження суспільного діалогу набуває у зв'язку із становленням нових демократичних, правових, соціальних відносин між основними соціальними групами, де провідна роль належить саме інститутам громадянського суспільства, досягнення їхньої рівноправної взаємодії з органами державної влади.

Список використаної літератури

1. Державне управління в Україні : організаційно-правові засади : навч. посіб. / Н. Р. Нижник, С. Д. Дубенко, В. І. Мельниченко та ін. – Київ : Вид-во УАДУ, 2002. – 164 с. ; *Derzhavne upravlinnia v Ukraini : orhanizatsiino-pravovi zasady : navch. posib. / N.R. Nyzhnyk, S. D. Dubenko, V. I. Melnychenko ta in. – Kyiv : Vyd-vo UADU, 2002. – 164 s.*
2. Токовенко В. В. Політичне керівництво і державне управління: проблеми взаємовідносин та оптимізація взаємодії: моногр. / В. В. Токовенко. – Київ : Вид-во УАДУ, 2001. – 170 с. ; *Tokovenko V. V. Politychne kerivnytstvo i derzhavne upravlinnia: problemy vzaiemovidnosyn ta optymizatsiia vzaiemodii: monohr. / V. V. Tokovenko. – Kyiv : Vyd-vo UADU, 2001. – 170 s.*
3. Ібрагімова І. Прозорість влади. Основи забезпечення інформаційної взаємодії державних органів з громадськістю / І. М. Ібрагімова. – Київ, 2002. – 32 с. ; *Ibrahimova I. Prozorist vlady. Osnovy zabezpechennia informatsiinoi vzaiemodii derzhavnykh orhaniv z hromadskistiю / I. M. Ibrahimova. – Kyiv, 2002. – 32 s.*
4. Піроженко Н. Феномен соціальної відповідальності бізнесу: теоретичний та історичний аспект/ Н. Піроженко // Актуальні проблеми державного управління : зб. наук. пр. – 2009. – Вип. 1(37). – С. 101–104 ; *Pirozhenko N. Fenomen sotsialnoi vidpovidalnosti biznesu: teoretychnyi ta istorychnyi aspekt/ N. Pirozhenko // Aktualni problemy derzhavnoho upravlinnia : zb. nauk. pr. – 2009. – Vyp. 1(37). – S. 101–104*
5. Практика соціального партнерства як механізм забезпечення соціального розвитку // Суспільні відносини та розвиток: теорія, історія, практика : монограф. / А. М. Михненко, О. Г. Данильян, О. П. Дзьобань, О. В. Соснін. - Київ, 2009. – С. 271–301 ; *Praktyka sotsialnoho partnerstva yak mekhanizm zabezpechennia sotsialnoho rozvytku // Suspilni vidnosyny ta rozvytok: teoriia, istoriia, praktyka : monohraf. / A. M. Mykhnenko, O. H. Danylian, O. P. Dzoban, O. V. Sosnin. - Kyiv, 2009. – S. 271–301*
6. Каган М. С. Философия культуры / М. С. Каган. — Санкт-Петербург : Питер, 1996 – 415 с. ; *Kagan M. S. Filosofiya kultury / M. S. Kagan. — Sankt-Peterburg : Piter, 1996 – 415 s.*
7. Шумляева І. Д. Соціальне партнерство як необхідна умова реалізації принципів демократичного врядування на регіональному рівні / І. Д. Шумляєва // Стратегія

регіонального розвитку: формування та механізми реалізації : матер. підсумк. наук.-практ. конф. за міжнар. участю, м. Одеса, 31 жовт. 2008 р. / ред. кол. : М. М. Іжа та ін. – Одеса, 2008. – С. 151–152 ; Shumliaieva I. D. Sotsialne partnerstvo yak neobkhidna umova realizatsii pryntsyviv demokratychnoho vriaduvannia na rehionalnomu rivni / I. D. Shumliaieva // Stratehiia rehionalnoho rozvytku: formuvannia ta mekhanizmy realizatsii : mater. pidsumk. nauk.-prakt. konf. za mizhnar. uchastiu, m. Odesa, 31 zhovt. 2008 r. / red. kol. : M. M. Izha ta in. – Odesa, 2008. – S. 151–152

8. Бубер М. Я и ты : пер. с нем / М. Бубер. – Москва : Республика, 1995. – 290 с. ; Buber M. Ya i ty : per. s nem / M. Buber; – Moskva : Respublika, 1995. – 290 s.

9. Бубер М. Проблема человека : пер. с нем. / М. Бубер. – Киев : Ника-Центр, Вист-С, 1998. – 132 с. ; Buber M. Problema cheloveka : per. s nem. / M. Buber. – Kiev: Nika-Tsentr, Vist-S, 1998. – 132 s.

10. Бахтин М. Эстетика словесного творчества / М. Бахтин. – Москва : Искусство, 1979. – 424 с. ; Bakhtin M. Estetika slovesnogo tvorchestva / M. Bakhtin. – Moskva : Iskustvo, 1979. – 424 s.

11. Ахиезер А. Архаизация как категория общественных наук / А. Ахиезер // Журнал социологии и социальной антропологии. – 2001. - Т. 4. № 1. – С. 89–100 ; Akhiezer A. Arkhaizatsiya kak kategoriya obshchestvennykh nauk / A. Akhiezer // Zhurnal sotsiologii i sotsialnoy antropologii. – 2001. - T. 4. № 1. – S. 89–100.

12. Вальденфельс Б. Мотив чужого : пер. с нем. / Б. Вальденфельс. – Минск : Изд-во ЕГУ «ПроPILEI», 1999. – 176 с. ; Valdenfels B. Motiv chuzhogo : per. s nem. / B. Valdenfels. – Minsk : Izd-vo YeGU «Propilei», 1999. – 176 s.

13. Библер В. Мышление как творчество / В. Библер. – Москва : Политиздат, 1975. – 400 с. ; Bibler V. Myshlenie kak tvorchestvo / V. Bibler. – Moskva : Politizdat, 1975. – 400 s.

14. Вебер М. Соціологія. Загально історичні аналізи. Політика : перекл. з нім. / М. Вебер. – Київ : Основи, 1998. – 534 с. ; Veber M. Sotsiologhiia. Zahalno istorychni analizu. Polityka : perekl. z nim. / M. Veber. – Kyiv : Osnovy, 1998. – 534 s.

15. Гадамер Х.-Г. Истина и метод. Основы философской герменевтики : пер. с нем. / Х.-Г. Гадамер. – Москва : Прогресс, 1988. – 704 с. ; Gadamer Kh.-G. Istina i metod. Osnovy filosofskoy germenevtiki : per. s nem. / Kh.-G. Gadamer. – Moskva : Progress, 1988. – 704 s.

16. Луман Н. Власть : пер. с нем. / Н. Луман. – Москва : Праксис, 2001. – 256 с. ; Luman N. Vlast : per. s nem. / N. Luman. – Moskva : Praksis, 2001. – 256 s.

17. Гідденс Е. Соціологія / Е. Гідденс. – Київ : Основи, 1999. – 726 с. ; Hiddens E. Sotsiologhiia / E. Hiddens. – Kyiv : Osnovy, 1999. – 726 s.

18. Парсонс Т. Понятие общества: компоненты и их взаимоотношения / Т. Парсонс // Американская социологическая мысль : тексты / под. ред. В. И. Добренькова. – Москва : Изд. Международного ун-та Бизнеса и Управления, 1996. – С. 494-526 ; Parsons T. Ponyatie obshchestva: komponenty i ikh vzaimootnosheniya / T. Parsons // Amerikanskaya sotsiologicheskaya mysl : teksty / pod. red. V. I. Dobrenkova. – Moskva : Izd. Mezhdunarodnogo un-ta Biznesa i Upravleniya, 1996. – S. 494-526

19. Тейяр де Шарден П. Феномен человека : пер. с франц. / П. Тейяр де Шарден. – Москва : АКТ, 2002. – 553 с. ; Teyar de Sharden P. Fenomen cheloveka : per. s frants. / P. Teyar de Sharden. – Moskva : AKT, 2002. – 553 s.

20. Тойнби А. Постыжение истории : сб. : пер. с англ. / А. Тойнби;. – Москва : Прогресс. Культура, 1996.- 607 с. ; Toynbi A. Postizhenie istorii : sb. : per. s angl. / A. Toynbi;. – Moskva : Progress. Kultura, 1996. – 607 s.

21. Habermas J. Theorie des kommunikativen Handelns / J. Habermas. – Frankfurt am Main, 1981. – Bd. 1 : Handlungsrationalität und gesellschaftliche Rationalisierung; Bd. 2 : Zur Kritik der funktionalistischen Vernunft. – 1216 s.

22 Isaacs W. Dialogue and the Art of Thinking Together : A Pioneering Approach to Communicating in Business and in Life / W. Isaacs. – Bantam Doubleday Dell Publishing Group, 1999. – 428 p.

23. Hawes L. C. The dialogics of conversation: Power, control, and vulnerability / L. C. Hawes // Communication Theory, 1999. – Vol. 9, Issue 3. – P. 229–264.

24. Ellinor L. Dialogue: Rediscover the Transforming Power of Conversation / L. Ellinor, G. Gerard. – London : Wiley, 1988. – 366 p.

25. London S. The Power of Dialogue. / S. London [Electronic resource] / S. London // Scott London. – Mode of access : <http://www.scottlondon.com/articles/ondialogue.html>

26. Deetz S. Critical Organizational Dialogue: Open Formation and the Demand of «Otherness» [Electronic resource] / S. Deetz, G Simpson // Dialogue: Theorizing Difference in Communication Studies / ed. by R. Anderson, L. A. Baxter, K. N. Cissna. - Thousand Oaks, Calif. : Sage Publications, 2004. – Mode of access : <http://www.colorado.edu/Communication/comm4600880/Deetz>

Стаття надійшла до редакції 02.12.2016 р.

E. Mamontova

SOCIAL DIALOGUE AS AN INSTRUMENT OF PUBLIC POLICY: THEORETICAL AND METHODOLOGICAL ASPECTS

The essential characteristics of social dialogue in the context of modern social-humanitarian knowledge are provided. The theoretical approaches to the definition of the concept of "social dialogue", "dialogue between the authorities and society", "interactive interaction" in terms of political science are generalized.

Dialogue - it's not just talk, but some type of public relations. During the dialogue, participants of communicate must not only to listen and hear each other, but to follow the agreed rules of communication. In this regard it should be noted that in Ukraine the culture of social dialogue, discussion, debate, polemic has not received the relevant theoretical awareness and implementation in the social, political and administrative practice. In the modern sense the dialogue is a specific analogue of public diplomacy as procedures of talks with the summary arrangement. Social dialogue is a path from conflicts through stage joint discussion of problems to the understanding and cooperation of participants of communication. Not accidentally, dialogue in the policy becomes a norm of civilized cooperation and democratic interaction between the parties.

Dialogue is the extremely complex, multifaceted phenomenon. Not accidentally that together with political theory other sciences (philosophy, sociology, public administration theory, cultural studies, psychology, philology, history, logic, anthropology, communication theory, management, PR, rhetoric) are attracted the attention to dialogue too. Philosophers consider dialogue in context of its epistemological, ontological, heuristic, cognitive and general methodological aspects. For sociologists dialogical discourse is interesting in connection with problems understanding, interpreting and social construction of reality. For theory of culture dialogue represents special value as a way to tolerant coexistence and peaceful interaction of different cultures ("dialogue of cultures") as well as a form of art and expression in the arts. Psychologists try to get into the psychology of interpersonal dialogue interaction. For the theory of public administration the dialogue is canal of contact installation between civil society and business with government structures.

From the standpoint of political theory axiological status of dialogue is so high that it is on the right in the same row with such fundamental political values as democracy, freedom, equality and equal rights. In terms of modern researchers of political discourse, democracy - is

not so much a set of procedures and their application but dialogic interaction between different policy actors - the state, political parties, public organizations and individuals, inclusive. Based on the analysis of theoretical and methodological achievements of this issue is determined that the dialogic interaction is a form of social interaction and a form of social dialogue, where social dialogue is an important functional characteristic of modern society and is implemented in all forms crosssubjective relationships and interactions, both explicitly, and in implicit form.

Keywords: *social dialogue, dialogical interaction, public policy.*

УДК 303.05:303.7.032.4+[323.1:327.56]+94(4+7)'XX/XXI'

О.О. Маруховська-Картунова

ПЕРІОДИЗАЦІЯ ГЕНЕЗИ ЕТНОКОНФЛІКТОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ НА ЗАХОДІ У XX-XXI ст.: БАГАТОМАНІТНІСТЬ КОНЦЕПТУАЛЬНИХ ПІДХОДІВ

Стаття присвячена дослідженню проблем періодизації зародження і розвитку західної етнополітичної конфліктології. Аналізуються існуючі на сьогодні концептуальні підходи щодо періодизації цього складного і суперечливого процесу, з'ясовуються переваги та недоліки основних з них. Доводиться, що проблематика періодизації еволюції етнополітичної конфліктології і у зарубіжній, і у вітчизняній науковій літературі поки що так і залишається малодослідженою. Висувається авторський інноваційний концептуальний підхід щодо періодизації зазначеного процесу. Початок зародження зазначеної галузі наукового знання пропонується датувати не серединою 1950-х років, як вважають деякі дослідники, а початком XX ст., зокрема 1914 роком.

Ключові слова: *періодизація, концептуальні підходи, генеза, етнополітична конфліктологія, нова галузь наукового знання.*

Західна етнічна конфліктологія (Ethnic Conflict studies) або етнополітична конфліктологія (Ethnopolitical Conflict studies) є, мабуть, наймолодшою, але вочевидь найменш дослідженою галуззю наукового знання. І в першу чергу це стосується періодизації її генези та характеристики основних періодів і етапів.

Слід зазначити, що у вітчизняній відповідній науковій літературі, наскільки нам відомо, немає жодної спеціальної публікації, присвяченої цій досить цікавій і актуальній як з теоретичної, так і з практичної точок зору проблематики. Інакше говорячи, ступінь її наукової розробки в Україні залишається мало дослідженою. Це видається досить дивним з огляду на те, що вітчизняні етноконфліктологи ось вже майже чверть століття активно користуються понятійно-категоріальним апаратом, методологічним інструментарієм та теоретико-концептуальними напрацюваннями саме західної етнополітичної конфліктології. Певною мірою цю наукову прогалину намагався заповнити відомий вітчизняний дослідник А.І. Кіссе. У своїй фундаментальній монографії «Етнічний конфлікт: теорія і практика управління» він, зокрема, зазначав: «У нашому дослідженні ми скористаємося періодизацією етноконфліктології, запропонованою російським дослідником А.Р. Аклаєвим». І далі, на кількох сторінках, А.І. Кіссе досить чітко і коректно виклав сутність зазначеної періодизації західної етнополітичної конфліктології, розробленої, як вже зазначалося А.Р. Аклаєвим, до того ж з деякими своїми власними додатками і коментарями [3, с. 12-18]. І тим не менш,